

Які зібрання вважаються мирними в умовах воєнного стану?

Введений в Україні Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 року правовий режим воєнного стану передбачає можливість запровадження окремих обмежень щодо реалізації окремих категорій конституційних прав людини. Йдеться, зокрема, про закріплене у ст. 39 Конституції України право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації. Це право кожної людини і громадянина є невідчужуваним і непорушним правом, яке гарантоване Основним Законом України. Закріплені у ст. 39 Конституції України право на мирні зібрання та гарантії спираються на положення ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Це означає, що Україна, через формулювання норм ст. 39 Конституції України, тим самим прийняла на себе міжнародні позитивні та негативні зобов'язання щодо забезпечення права кожній людині, яка перебуває на території України права на мирні зібрання.

За Конституцією України (ст. 68) кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України. Право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації може бути реалізоване за умови обов'язкового завчасного сповіщення про це органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування. Таке сповіщення має здійснюватися громадянами через організаторів масових зібрань. Завчасне сповіщення відповідних органів про проведення тих чи інших масових зібрань - це строк від дня такого сповіщення до дати проведення масового зібрання.

Щодо вказаної вимоги правомірності мирних зібрань, Конституційний Суд України вважає, що тривалість строків завчасного сповіщення має бути у розумних межах і не повинна обмежувати передбаченого ст. 39 Конституції України права громадян на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Такі строки мають слугувати гарантією реалізації цього права громадян. Упродовж цього строку зазначені органи мають здійснити і ряд підготовчих заходів, зокрема, щодо безперешкодного проведення громадянами зборів, мітингу, походу чи демонстрації, забезпечення громадського порядку, прав і свобод інших людей. У разі необхідності органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування можуть погоджувати з організаторами масових зібрань дату, час, місце, маршрут, умови, тривалість їх проведення тощо.

Тривалість строку завчасного сповіщення має бути достатньою для того, щоб органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування могли визначитися, чи відповідає проведення таких зібрань чинному законодавству, та в разі потреби, згідно з ч. 2 ст. 39 Конституції України, звернутися до суду для вирішення спірних питань, (абзаци третій-шостий пункту 2 мотивувальної частини).

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001.

Інша обов'язкова умова визнання мітингів, походів, демонстрацій мирними в період дії правового режиму воєнного стану є відсутність обмежень щодо їх проведення на конкретній території.

Якщо проведення мирних зібрань в період дії режиму воєнного стану становить реальний ризик виникнення заворушень чи злочинів, або загрозу для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей., проведення таких мирних зібрань може бути заборонене за рішенням суду лише в інтересах забезпечення національної безпеки та громадського порядку.

Звертаємо увагу, перелік форм мирних зібрань, наведений у статті 39 Конституції, не є вичерпним. Свобода зібрань захищається в будь-яких мирних формах, зокрема, пікетів, походів, маршів, пробігів, наметових містечок тощо. Кожна з цих форм має в Україні

однакове правове регулювання. Вказівка організаторами (ініціаторами) мирних зібрань на форму їх проведення, відмінну, ніж вказана у ст. 39 Конституції України само по-собі не є підставою для заборони проведення відповідних заходів, за умови, що відсутні інші законні підстави для такої заборони.

У повідомленні про мирне зібрання вказується організатор, його адреса та телефон, дата, час, місце та форма його проведення, а також орієнтовна кількість учасників. Повідомлення подається до виконавчого комітету місцевої ради чи відповідної державної адміністрації, на території якої планується мирне зібрання, а у випадку утворення на території їхньої діяльності військової адміністрації – до відповідного тимчасового органу державної влади.

Відповідно до вимог ст. 38 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» та ст. 25 Закону «Про місцеві державні адміністрації» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад та місцевих державних адміністрацій належить вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням громадського порядку при їх проведенні. З метою забезпечення цього обов'язку органів влади організатори мирного зібрання подають повідомлення про його проведення. Тому органи влади не можуть перекладати ці організаційні обов'язки (забезпечення порядку, санітарного благополуччя, прибирання території тощо) на організаторів мирного зібрання.

Отже, за умови своєчасного попередження уповноважених органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, чи військової адміністрації, відсутності незаконних цілей проведення та необхідності забезпечення національної безпеки, громадського порядку, належної ідентифікації організаторів, мітинги, походи, демонстрації, можуть розглядатися, як мирні зібрання у період воєнного стану.